Lielstraupes pili nodos Cēsu novada pašvaldībai

Saeima ceturtdien, 16.martā, trešajā – galīgajā - lasījumā atbalstīja jauna likuma projektu, ar kuru Lielstraupes pili bez atlīdzības nodod Cēsu novada pašvaldības īpašumā, lai nodrošinātu tās kultūrvēsturiskās vērtības saglabāšanu un aizsardzību, kā arī izmantošanu sabiedrības vajadzībām.

Likums paredz Cēsu novada pašvaldībai nodot Lielstraupes pili un nekustamos īpašumus "Straupes narkoloģiskā slimnīca", "Berlīne" un "Saulrīti". Šobrīd īpašumi atrodas Veselības ministrijas pārziņā. Kopš 2018.gada ir pārtraukta Straupes narkoloģiskās slimnīcas darbība un attiecīgi šie valsts nekustamie īpašumi nav nepieciešami veselības funkciju veikšanai, savukārt Cēsu pašvaldība ir izteikusi vēlmi pārņemt šos īpašumus pašvaldības pārziņā.

Kā komisijā iepriekš skaidroja Cēsu novada domes priekšsēdētājs Jānis Rozenbergs, pašvaldība plāno Lielstraupes pilī nodrošināt muzeja, tūrisma informācijas un kultūrvēsturiskā pieminekļa funkciju. Vienlaikus daļā no īpašuma plānota saimnieciskā darbība.

> “Mēs ļoti lieliski apzināmies, cik nozīmīgs šāds

> objekts ir, kādu atbildību uzliek un kādas investīcijas prasīs. Mums ir gatava koncepcija un satura plāns, kā iedzīvināt pili, kā to saudzīgi atjaunot un kā to padarīt par rosīgu kopienas centru – ar to arī esam iepazīstinājuši Straupes un apkaimes iedzīvotājus, saņemot atbalstu tā realizācijai. Pienācis gals birokrātiskajam procesam, un varēsim vērt jaunu lappusi pils attīstības vēsturē, ļaujot pilij ne tikai izdzīvot, bet arī uzplaukt," pauž Cēsu novada domes priekšsēdētājs Jānis Rozenbergs.

Lielstraupes pils Cēsu novada pašvaldībai nodod ar atsevišķu likumu, jo, ņemot vērā, ka nekustamajos īpašumos paredzēts īstenot arī saimniecisko darbību, tos nevar nodot pašvaldībai atbilstoši Publiskas personas mantas atsavināšanas likuma regulējumam.

Lielstraupes pils ir valsts nozīmes arhitektūras pieminekļa daļa. Pils un baznīcas komplekss pazīstams kā viens no glezņieciskākajiem arhitektūras pieminekļiem Latvijā. Lai arī objekts iespēju robežās tiek uzturēts atbilstoši kultūras pieminekļu aizsardzības prasībām, tā tehniskais stāvoklis kopumā ir neapmierinošs un nepieciešams plānot gan neatliekamu glābšanu, gan pils konservāciju un restaurāciju, teikts likumprojekta anotācijā.

Lielstraupes pils vēsture

Liestraupes pils ir viena no viduslaiku pilīm Latvijā, kas ar pārbūvēm saglabājusies līdz mūsdienām. Tā ir vienīgā pils Latvijā, kas vienā korpusā apvienota ar baznīcu.

Pils tika veidota kā Rīgas arhibīskapa vasaļa pils, par tās būvniecības laiku tiek uzskatīts 1263. gads. Dokumentos pils pirmo reizi pieminēta 1310. gadā, kad to bija aplencis lietuviešu karaspēks.

Pils ir viena no retajiem īpašumiem Latvijā, kas vienas dzimtas rokās atradusies vairākus simtus gadu, jo jau kopš 13. gadsimta otrās puses tā piederējusi baronu fon Rozenu dzimtai, kas ar īsiem pārtraukumiem šeit saimniekoja līdz pat 1939. gadam.

17. gs. karos pils bieži postīta un degusi un pat kādu brīdi atradās drupu stāvoklī. Zūdot tās militārajai nozīmei pili pārbūvē par muižas ēku. Pēdējo reizi tā atjaunota pēc tās nodedzināšanas 1905. gadā, rekonstruējot vecās detaļas, ievērojot vēsturisko patiesību un saglabājot tikai šai celtnei raksturīgo noskaņu. Pils atjaunošanas darbi tika veikti vācbaltiešu arhitekta Vilhelma Bokslafa (1858—1945) vadībā laikā no 1906. līdz 1909. gadam. Paveiktie darbi pilī kļuva par pirmajiem zinātniskās restaurācijas piemēriem Latvijas muižu arhitektūrā.

Padomju varas gados, no 1949. līdz 1959. gadam muižas pilī atradās un darbojās

Lielstraupes mašīnu traktoru stacijas pārvalde. Šajā laikā pilī tika ierīkotas arī mācību telpas un traktoristu kopmītnes, bet bijušajā muižas stallī atradās darbnīcas.

No 1963. līdz 2018.gadam pili apsaimniekoja medicīnas iestādes, un par Straupes narkoloģisko slimnīcu Latvijā mēdza teikt, ka te “ārstē pat sienas”.

Tagad pils ir atvērta apskatei un apmeklētājiem tā piedāvā ceļojumu cauri gadsimtiem kopā ar orientēšanos pils labirintos. Pilī ir 27 kāpnes, vairāk nekā 300 pakāpienu, interjeru grezno ozolkoka kāpnes, dažādas pagājušā gadsimta sākuma glazētu podiņu krāsnis, kā arī paveras nedaudz noslēpumainas slimnīcu ainas.